

PRED 145 ROKMI SA NARODIL HUNGARICUS VIATOR¹

Patrik DERFIŇÁK

Medzi v súčasnosti takmer neznáme osobnosti, ktorých aktivity sa však tešili značnej pozornosti verejnosti v priebehu prvej polovice 20. storočia, patrili dr. Štefan Dobay. Je viac dôvodov, prečo toto meno dnes eviduje už iba málo ľudí.² Jedným z nich je skutočnosť, že tento novinár, cestovateľ, právnik a statkár vystupoval od 20. rokov 20. storočia najmä pod pseudonymom Hungaricus Viator. Narodil sa 12. septembra 1875 v Prešove, v starej, i keď nie veľmi zámožnej zemianskej rodine. Už jeho otec Alexander Dobay musel, aby uživil početnú rodinu, popri hospodárení na zdedených pozemkoch, pracovať aj ako notár a stoličný úradník. V duchu rodinnej tradície mal Štefan Dobay pri voľbe povolania na výber iba dve možnosti. Vojenskú dráhu alebo štúdium práva. Zvolil si druhú možnosť a po skončení gymnázia zostal v rodnom meste, kde začal študovať na tunajšej právnickej akadémii. Išlo o významnú vzdelávaciu inštitúciu, najväčšiu svojho druhu v celom Uhorsku. Bolo to tiež miesto, kde bolo možné okrem právnického vzdelania získať i výborné kontakty potrebné pre výber ďalšieho pôsobiska. Podobnú dráhu si zvolili aj jeho bratia Žigmund a Béla. Tretí brat Edmund Dobay sa stal dôstojníkom.

Po skončení štúdia na prešovskej právnickej akadémii a získaní doktorátu sa však nestal podľa očakávania advokátom ani stoličným úradníkom. Rozhodol sa pre podstatne neistejšiu profesijnú dráhu, keď začal pracovať ako novinár. V Bratislave počas rokov 1897 – 1898 založil a redigoval beletristický a inzertný časopis *Pressburger Salonblatt*, v ktorom publikovali prevažne nemecky píšuci autori z územia Uhorska. Náročná, no súčasne z materiálneho hľadiska neistá dráha novinára ho veľmi lákala. Najmä z finančných dôvodov však začal od roku 1901 pracovať tiež v poštovej správe. I keď príležitostne publikoval a venoval sa žurnalistike, v poštovom úrade pôsobil až do roku 1914. Od tohto roku opäť začal pracovať výlučne ako novinár. Prijal miesto redaktora a neskôr aj šéfredaktora budapeštianskeho týždenníka *Társaság*. V tomto periodiku pôsobil až do roku 1920. Od roku 1917 pracoval súčasne aj ako redaktor mesačníka *Politika*.

O jeho širokej spoločenskej ale do istej miery i politickej angažovanosti svedčí tiež skutočnosť, že v rovnakom období ho uhorská vláda, ako svojho oficiálneho zástupcu vo funkcii vládneho komisára, poverila správou tatranských kúpeľných miest. Vo všeobecnosti mal pracovať aj na podpore a propagácii turistiky v Uhorsku. Toto jeho poverenie napríklad komentoval jeden z kolegov novinárov v periodiku *Hét*: „*dr. Dobay István, potomok starej zemianskej rodiny prišiel do Budapešti zo Šariša. Jeho meno mu otváralo všetky dvere, všade nachádzal príbuzných a priateľov, jeho*

-
- 1 Príspevok je súčasne výstupom z grantového projektu APVV 15-0036, *Východné Slovensko vo vzťahu centra a periférie*
 - 2 Viaceré publikácie a záznamy neuvádzajú nielen presne podrobnosti z jeho života, ale ani miesto a termín úmrtia. Napríklad <https://adatbank.sk/lexikon/dobay-istvan-hungaricus-viator/>

priateľská povaha ľahko prekonávala všetky prekážky. Iba málo tak obľúbených gavalierov bolo v hlavnom meste počas posledných rokov. Jeho meno malo dobrý zvučnosť a v lepších kruhoch bol vítaným hosťom.“³

Po skončení prvej svetovej vojny sa nevrátil do svojho rodného kraja, ale zostal v Budapešti. Tu pracoval ako redaktor či príležitostný spolupracovník rôznych novin vychádzajúcich nielen v Maďarsku, ale i Československu. Okrem iných to boli napríklad *Prágai Magyar Hirlap*, *Vasárnapi Ujság*, *Pesti Napló*, *Új Világ*, *Ország Világ*, *Budapesti Hirlap* a ďalšie. Využíval pritom nielen svoju dobrú jazykovú výbavu, ale tiež znalosť prostredia v štátoch, ktoré vznikli po rozpade monarchie. Spomedzi maďarsky píšucich autorov publikujúcich na Slovensku, resp. v Československu, sa svojimi politickými názormi zaradil k stredu, prípadne mierne pravicovej, konzervatívnej časti tohto spektra. I keď v zásade obhajoval záujmy maďarských vládnucich kruhov, čo bolo vzhľadom na jeho pôvod, výchovu i dlhodobé pôsobenie celkom pochopiteľné, viac známym sa stal ako autor cestopisných reportáží. Politika ho totiž zaujímala iba v malej miere. V centre jeho záujmu stál človek, ľudia a priestor, v ktorom žili. Už v roku 1917 vydal cestopis *Törökök* (Turci). Prostriedky, ktoré získal ako novinár, prácou na poštovom úrade, ale i príjmy zo zdedených pozemkov spolu s výbornými osobnými kontaktmi, mu umožnili nielen cestovať, ale tiež venovať sa veciam a témam, ktoré ho zaujímali. V medzivojnovom období tak postupne precestoval takmer celú Európu, niekoľkokrát navštívil Afriku, Ameriku či Blízky východ. Rok študoval na univerzite v Oxforde, prednášal v USA, robil rozhovory so známymi osobnosťami, napríklad s členmi cárskej rodiny. No predovšetkým písal. O svojich zážitkoch i postrehoch z ciest pravidelne informoval čitateľov rôznych periodík. Keďže bol dobrým rečníkom, úspešne absolvoval tiež množstvo prednášok určených pre širokú verejnosť. V rámci nich rozprával nielen o zaujímavostiach, ale i každodennom živote v Nórsku, Francúzsku, Veľkej Británii, Rakúsku, Španielsku, Švédsku, Turecku či Bulharsku. Prednášky príležitostne dopĺňal aj obrazovým materiálom. Vydal množstvo v tom čase populárnych cestopisov. Spomedzi tých známejších možno spomenúť rozsiahlejšie texty ako napríklad *Angol emlékek* (Anglické spomienky), *Spanyol útleírás* (Španielsky cestopis), *Alhambra rózsái* (Ruže Alhambry), *Képek és bikaviadalok* (Obrazy a býčie zápasy), *Görög tavasz* (Grécka jar), *A téli Svájc* (Zimné Švajčiarsko) a pod.

Popri tom však nestrácal zo zreteľa ani svoj rodný región. Navštevoval ho nielen kvôli rodine, prednáškam či majetku, ktorý mu na území Šariša stále patrilo. Sledoval aj politický a kultúrny vývoj najmä na východe Slovenska. V miestnych maďarsky písaných periodikách pomerne často publikoval kratšie i dlhšie texty. Okrem pohľadov do minulosti, napríklad v podobe textov *Régi sárosi kastélyok és történetek* (Staré šarišské kaštiele a príbehy) či *Sárosi parasztbálon* (Na šarišskej sedliackej zábave), sledoval aj aktuálne dianie, ktoré s veľkým prehľadom komentoval. Spomenúť v tomto smere možno napríklad úmrtie a pohreb dr. Alberta Berzeviczyho v roku 1936. V 30. rokoch sa však postupne ohlásili prvé vážnejšie zdravotné problémy. Navyše obdobie druhej svetovej vojny ani roky, ktoré nasledovali po jej skončení už neponúkali pre ľudí ako bol dr. Štefan Dobay, resp. Hungaricus Viator, vhodný priestor na prácu.

3 WALENTINYI, Samu dr. Hungaricus Viator eperjesi elöadása. In *Prágai Magyar Hirlap*, roč. 8, 1929, č. 90, s. 10.

Rýchlo po sebe nasledujúce spoločenské i politické zmeny, vek a zhoršujúci sa zdravotný stav viedli k tomu, že sa postupne ako novinár a publicista odmlčal. Až do svojej smrti 4. júna 1953 trvalo žil v Budapešti.

Použitá literatúra:

HUNGARICUS, Viator. *The Trianon treaty and its consequences*. Budapešť : Athenaeum, 1929.

HUNGARICUS, Viator. Márai. In *Prágai Magyar Hírlap*, roč. 10, 1931, č. 21 – 22.

HUNGARICUS, Viator. Sárosi parasttbálon. In *Tábortűz*, roč. 3, 1932, č. 10.

Magyar irodalmi lexikon. Szerk. Ványi Ferenc, Fóris Miklós, Tóth András. Budapešť : „Studium“ Kiadása, 1926.

Slovenský biografický slovník I. Red. Štefan Valentovič. Martin : Matica slovenská, 1986.

WALENTINYI, Samu dr. Hungaricus Viator eperjesi előadása. In *Prágai Magyar Hírlap*, roč. 8, 1929, č. 90.